

DAN HĂULICĂ: O EMINENTĂ PERSONALITATE A CULTURII ROMÂNE CONTEMPORANE

Cu Dan Hăulică, cel ce și-a aflat duminică dimineața, pe 17 august 2014, sfârșitul pe patul unui spital unde era ținut de o suferință atroce de mai bine de zece luni, se stinge unul din străluciții reprezentanți ai culturii române contemporane, un om cu un orizont spiritual neobișnuit care a acționat consecvent pentru triumful calității și al modernității.

Stau în fața colii albe de hârtie, recitesc articolele pe care le-am scris despre el și cărțile lui, îmi amintesc atâtea și atâtea zile și nopți când am fost alături în sălile de spectacol și de concert, lungile discuții despre cărți, expoziții, muzee, și mă tem că emoția mă va face să nu pot spune acum tot ceea ce aș vrea să spun, tot ceea ce ar trebui să spun. Pentru că ultima dată când m-a chemat la telefon și când cu inima strânsă îi ascultam glasul care se stinge și se pierdea, am vorbit despre unul din articolele pe care i le-am publicat în anii '60, intitulat *Spiritul mediteranean*. Se întreba în ce măsură cei tineri mai știu despre atâtea și atâtea fapte culturale petrecute de-a lungul deceniilor trăite de generația noastră și care au căzut într-o uitare voită și vinovată.

Tocmai de aceea acum, în ceasurile când ne aflăm încă sub impresia incredibilei vești, deși știam că este iminentă, vom încerca să ne înfrângem emoția și să spunem răspicat: Dan Hăulică a fost una din acele proeminente personalități ale istoriei contemporane românești, continuator demn al unei tradiții enciclopedice reprezentată de G. Călinescu, G. Oprescu, Tudor Vianu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga. Formația lui intelectuală atestă încă o dată că școala românească a putut da exemplare de înaltă ținută intelectuală, care au stat în fața oricărei personalități din străinătate, uimind-o prin vastitatea cunoștințelor sale, prin spontaneitatea cu care realiza cele mai nebănuite apropieri în timp și în spațiu, prin ceea ce spunea fără emfază și fără dorința de a pune pe cineva în dificultate.

Când în anul 1956, a debutat în paginile „Gazetei Literare” cu un articol despre poetul Mihail Codreanu, urmat de altele tot atât de profunde și de măiestrit scrise, într-o vreme în care limba de lemn stăpâna și reprezenta chiar o trambulină a afirmării oficiale, Dan Hăulică nu trecuse mai departe de Arad, unde fusese în refugiu. Liceul și Universitatea le-a urmat la Iași – cu un interludiu în anii nenorociți ai refugiului din 1944. Și astăzi, cei care au urmat cursurile facultății de filologie a Universității din Iași în anii '50, își aduc aminte de foarte tânărul asistent Dan Hăulică pe care îl prețuiau pentru cunoștințele sale, pentru îndrumările de înaltă intelectualitate pe care le dădea la seminarii, pentru distincția personalității sale.

Când a început să scrie în presa Capitalei, articolele sale au învederat un luptător pentru două idei cărora le-a rămas credincios până la sfârșitul vieții: *calitatea și modernitatea*. A fost cel dintâi care prin scrisul său, niciodată grăbit, niciodată aproximativ, ci totdeauna elaborat până la ultima expresie, totdeauna îngrijit ca să nu conțină nicio stridentă, a oferit un exemplu de ceea ce înseamnă să nu cunoști limită în calea căutării perfecțiunii. Am fost nu odată martorul acestor chinuitoare zile și nopți în care respingea, fără posibilitate de discuție, orice tentativă de a-l sfătui să încheie mai repede un articol, un studiu, o imprimare radiofonică sau definitivarea unei emisiuni de televiziune.

Calitatea actului artistic a fost crezul demersului său critic. Sub aparențele sale de blajin moldovean, se ascundea temperamentul de luptător al celui care era încredințat că îndeplinește o misiune. De aceea multe din articolele sale au avut un răsnet neobișnuit, au declanșat dezbateri, au fost salutate ca momente definitorii ale afirmării spiritului critic românesc împotriva proletcultismului, a lipsei de valoare, a ceea ce era contrafăcut artistic. Nu puțini dintre cei ce practicau o asemenea artă aveau funcții înalte, se bucurau de protecții oficiale, se vedeau maestri în intimidarea celor ce îndrăzneau să spună răspicat, dar elegant, ferm și argumentat că „regele era gol”. Nu s-a lăsat intimidat și a mers mai departe. Uneori singur.

Dan Hăulică nu a fost nici un copil teribil, nici un demolator obstinat. Chiar atunci când a spus fără teamă „Acesta nu este Eminescu” și a împiedicat ca un bust care nu reprezenta altitudinea sufletească a geniului literaturii noastre să fie așezat în inima Capitalei noastre. A fost un spirit constructiv prin tot ceea ce a scris – chiar dacă se afla pe poziții accentuat critice –, prin tot ce a făcut. În această ultimă ipostază, sacrificând adeseori scrisul său neținând seama de urmările pe care exigența sa proverbială le avea asupra persoanei lui. Și aceasta pentru că el se

dăruia. Voia să inițieze publicul, să-i deschidă orizonturi noi, să lărgească aria culturală a timpului. Emisiunile radiofonice din ciclul *Vocile artei moderne*, ciclurile de la Televiziunea Română, dedicate marilor monumente ale artei universale, și, în sfârșit, revista „Secolul 20”, pe care a ridicat-o la nivelul celor mai înalte expresii ale publicisticii culturale românești sunt doar câteva exemple. Una din marile creații de care se leagă numele său a fost revista „Secolul 20”, revistă condusă de el câteva decenii, pe care a conceput-o ca pe o publicație interdisciplinară. Prin înfățișarea sa grafică, prin reproducerile din arta românească și universală, arta modernă devenea familiară publicului românesc. Iar când începeai să citești traduceri de proză, poezie, dramaturgie, eseistică din literatura universală, simțeai cum ferestre se deschid către orizonturi nebănuite. Vom recunoaște vreodată ceea ce a însemnat această revistă în care spiritul novator și curajul lui Dan Hăulică se manifestau număr de număr, pagină de pagină, înfruntând asprile cenzurii de toate felurile, teama superiorilor, dar nedând niciun pas înapoi? Nu și-a precupețit timpul construind arhitectura fiecărui număr, citind și recitind totul, așezând la locul cuvenit fiecare articol, studiu, fiecare pagină, însoțindu-le de ilustrațiile adecvate.

Spirite lamentate și lamentabile s-au grăbit să-l atace pe Dan Hăulică, acuzându-l de elitism, de calofilie. Ceea ce era absurd. Răspunsul l-au dat atunci cititorii. Pentru că „Secolul 20” devenise un fenomen social, răspândirea lui, nu o dată, din mână în mână, fiind una din realitățile culturale ale timpului. Când vom scrie o istorie obiectivă a presei românești, vom vedea că prin anvergura sa intelectuală, prin corespondențele pe care, în fiecare număr, le stabilea între toate domeniile artei, prin prezența unor personalități ale vieții culturale internaționale care au colaborat aici cu interviuri și pagini beletristice, prin deplina unitate între fondul și forma revistei, „Secolul 20” se înscrie cu drepturi egale alături de principalele periodice ale istoriei noastre precum „Dacia literară”, „Convorbiri literare”, „Viața Românească”, „Gândirea”, „Revista Fundațiilor Regal”.

Abnegația pe altarul artei, spiritul său constructiv l-au făcut să intervină imediat, pe toate căile, promovând valorile tinere, afirmând locul eminent pe care îl ocupă în arta noastră maeștri a căror operă era trecută la fondul pasiv.

Vernisajele la care a vorbit Dan Hăulică (a ținut cineva evidența lor?) erau sărbători ale spiritului, urmărite de un public imens, prilejuind descoperirea și confirmarea unor talente care au ilustrat arta noastră de azi. N-a abdicat de la ceea ce el considera o misiune, decât cu foarte puține zile înainte de a fi doborât de un infarct ale cărui semne le-a nesocotit supraveghind, până noaptea târziu, lucrările de amenajare a unei expoziții.

S-a implicat în viața artei noastre plastice vizitând ateliere, îndrumând primii pași, aflând soluții în momente de cumpănă și de căutare artistică, organizând expoziții. Avea un gust, o pricepere, o dăruire în a alcătui o prezentare plastică fie retrospectivă, fie marcând o etapă din drumul unui artist tânăr sau matur, încât prezența lui în selecția și alcătuirea ei era imediat simțită. „Este unic”, mi-a spus odată marele nostru pictor H. H. Catargi.

O asemenea pasiune pentru descoperirea talentelor și negarea imposturii, o asemenea dăruire care îl făcea să se implice neconștient în lupta pentru desplicarea apelor, nu putea să nu stârnească reacții. Unii l-au numit „un orator printre scriitori” (Doamne iartă-!), alții l-au acuzat de cosmopolitism și de nesocotirea valorilor naționale. Când vom citi ceea ce a scris și ceea ce a vorbit, când vom avea imaginea a tot ceea ce a făcut pentru țara lui cât timp a fost ambasadorul României pe lângă UNESCO, când vom recunoaște că primul Colocviu Brâncuși, desfășurat la noi, în 1967 – organizat de el – a fost un adevărat model greu de egalat, când toți cei care am fost lângă el vom spune cu câtă feroare înfățișa personalităților venite din străinătate opera artiștilor români în expoziții, muzee, colocvii, conferințe, vom vedea că și pe acest tărâm acțiunea lui a fost de-a dreptul exemplară. Unul din ultimele colocvii organizat de el a fost cel legat de centenarul morții lui Nicolae Grigorescu, pentru care s-a implicat total, afirmând valoarea națională și internațională a acestui mare artist.

Pe patul de suferință, a fost consecvent cu sine, până la cea din urmă pâlpăire a trupului său, atât de greu încercat. Am fost unul din ultimii care l-au văzut, dar nu într-o vizită de circumstanță. Voia să scrie un articol despre Constantin Brâncoveanu și mi-a cerut să îi aduc paginile lui Nicolae Iorga despre acest Voievod al Culturii românești deoarece avea conștiința că fără studiile, portretele, conferințele celui ce a murit asemenea înaintașului său, nu se poate spune ceva esențial. L-am văzut atunci cum cu ultimele lui puteri ținea în mână *Sfaturi pe Intunerec*, răsfoind cu sfială și trăind parcă cu fiecare filă întoarsă. Așa cum l-am văzut de atâtea și atâtea ori în timpul unei vieți în care cele mai de seamă bucurii au fost cele ale culturii.

Articolul despre Constantin Brâncoveanu a fost început. N-a mai apucat să fie dezvoltat și încheiat. În dimineața zilei când clopotele băteau întru pomenirea nemuritorului Domn, Dan Hăulică închidea pentru totdeauna ochii. Nu se poate ca măcar unul, din acele minunate armonii celeste, să nu fi răsunat și pentru cel care s-a identificat cu destinele culturii românești.

Valeriu Râpeanu